

När FESTEN är slut...

livet som fest

långvarig dödskamp   självbefrielse

att vilja men inte kunna

religionernas förlamande hand

vidskepelse i heliga skrifter

vårdkris   överbefolkning

hur tänker politiker?

livstestamente

GB Publishing

Gunnar Bäckström

ISBN 978-91-975553-7-1
Copyright © Gunnar Bäckström 2009

GB Publishing, Malmö

Förord

Det finns många skäl till att denna bok tillkommit. När jag skrev den var jag visserligen över 77 år, men enligt vad mina läkare försäkrar kan jag ha många år kvar att leva.

Vad som framför allt fått mig att tänka på slutet är vad som då och då framskymtar i massmedia. Den medicinska teknologin ger möjlighet att hålla även den mest patetiska människospillra vid liv, vilket leder till onödigt lidande. Antalet åldringar i världen ökar också på ett sätt som uppenbarligen är ekonomiskt kännbart för övriga medborgare, och på sikt leder det till en ohållbar situation.

För att göra denna bok lättläst för de äldre har jag valt att trycka texten i 14p Book Antiqua. Den nu så populära stilen Times New Roman har gjort bokstäverna r och t alltför lika, utan kompenserande fördelar.

Jag vill varmt tacka några av mina vänner för att de läst och kommenterat en tidigare, elektronisk upplaga av denna skrift, nämligen professor Carl

Nordling, fysiker i Uppsala, professor Hans Klette, jurist, och docent Olof Zettervall, medicinare, de senare i Lund. Den föreliggande, utvidgade, upplagan har granskats av Gert Cervin i Lund, tidigare lektor i latin och grekiska. Hans insats har hindrat pinsamma misstag från att komma i tryck.

Malmö i februari 2009

Gunnar Bäckström

Innehåll

När den stora festen är slut	1
En god död	10
Självbefrielse	14
Mindre lämpliga metoder	19
Frivillig kvävning	25
Kvävning med ädelgas	27
Den sista tabletten	28
Dödsbudet	32
Religionens förlamande hand	34
En mångfald av gudar	35
Monoteismen	36
Kristendomen	39
Dagens kristna tro	41
Islam	43
Gemensamma drag	44
Religionskrigen	48
Fredlig utbredning av religioner	50
Religion och naturvetenskap	51
Monoteismen startade forskningen	52
Religion och konst	54
Finansiering	55

Kvinnans ställning	57
Naturvetenskapens ställning	58
Vilken ledning ger religionerna?	62
Religionens nackdelar	63
Religionens syn på eutanasi	67
Överbefolkning	74
Är det en skam att ta sitt liv?	78
Lagens syn på dödshjälp	80
Att vilja, men inte kunna	85
Terminal sedering	94
För och emot självbestämmande	96
De anhörigas inblandning	100
Avskryvbara föregångare	101
Politikernas vanmakt	105
Hur tänker politiker?	109
Politikens villkor	111
Politikernas självbefrielse	112
Läkarna är politikernas redskap	114
Livsslutsdirektiv/livstestamente	117
Livstestamente	121
Livstestamente, mindre stil	123
Sammanfattning	124
Litteratur	126
Sakregister	127

När den stora festen är slut

Utan att ha valt det är vi alla inbjudna till LIVET, som är ett stort äventyr och en generös fest för de flesta. Både arbete och fritidssysslor är väsentliga inslag som berikar det dagliga livet. Umgänget med andra människor tillför stor glädje, och det ger oss faktiskt möjlighet att leva i flera parallella spår. Dramer som vi finner i böcker, på teater och film bidrar med nya perspektiv på vår egen existens.

Visserligen finns det många som inte inser att vardagen är en djup källa av glädje. En del kanske tänker mera på förargligheterna. Andra använder en orimligt stor del av dagen till att oro sig för framtiden, eller till att älta oförrätter i det för-gångna.

Vi är inte längre samma människor som när vi föddes. Kroppens celler förnyas ungefär vart sjunde år. Tyvärr uppstår det fel då och då vid denna kopiering, och så småningom kan livsviktiga organ ha blivit påverkade. Detta är en av orsakerna till att vi till slut obevekligen kommer att dö.

I en osäker värld är ingenting tillförlitligare än döden. Trots att denna omvälvning drabbar alla, är den inget populärt samtalsämne. Försöker man ta upp denna fråga i konversationen efter en middag, möts man i regel av pinsam tystnad. Kanske går de flesta omkring med en oresonlig skräck inför den egna döden, en fasa som de normalt lyckats hålla under medvetandets nivå och inte vill påminnas om.

Den som är offer för en religiös tro föreställer sig att döden inte innebär det definitiva slutet. Människor har i alla tider haft svårigheter att acceptera den totala utplåningen av det egna jaget. De egyptiska faraonerna planerade noga för livet efter detta och reste dessutom, för säkerhets skull, enorma monument över sina egna gravar. De romerska kejsarna sökte ständigt efter medicinska kurer som skulle ge dem evigt liv.

En kinesisk kejsare lät till och med begrava sig tillsammans med en hel armé, för att kunna möta de överfall som väntade i nästa liv.

Även den lilla människan har i alla kulturer hoppats på en fortsättning efter jordelivet. Denna önskan, som alltså omfattades av de flesta människor, fick genomslag i de religiösa programmen, som ju formulerades av initiativrika individer – forntidens bloggare. För att ge extra tyngd åt sina

skrifter hänvisade de till en högre makt och kunde med stöd av denna kvalificera sina produkter som "heliga".

Inom Kristendomen har den katolska kyrkan klarast beskrivit hur livet efter detta kommer att vara beskaffat. Avlidna som inte är perfekta (troligen de flesta) måste passera Skärselden, där de straffas för de synder som inte gjort dem kvalificerade för Paradiset. Det har visat sig att just katoliker känner mera fruktan för döden än andra troende (Dawkins 2006, 400-401), eftersom de genom enveten indoktrinering fått en livfull föreställning om de plågor som väntar vid denna förövning till den eviga saligheten.

Den som inte genom dopet mottagits av den katolska kyrkan skickas direkt till Helvetet och de eviga straffen. Av någon anledning tycks de otrogna inte uppleva denna plats som lika avskräckande, kanske för att den förefaller alltför osannolik. Framför allt är det svårt att tro att en kropp som förmulnat eller kremerats skulle monteras ihop till en likadan människa som före döden, bara för att senare dömas och plågas. Att Kristus dog på korset för att utplåna allas våra synder rimmar dessutom illa med hans roll vid den yttersta domen.

Själva döden är inte mycket att diskutera, eftersom man ingenting kan uppleva i det tillståndet.

Vad denna bok handlar om är vad som borde hända när man tydligt märker att festen är över. Vi kan också kalla denna period för det sista insjuknandet.

Livet har vissa likheter med en middagsbjudning. Under de första timmarna blir stämningen alltmera gemytlig, men så småningom blir någon i sällskapet överdrivet berusad. Gammalt groll kommer i dagen och politiska motsättningar flammar upp. Alla blir så småningom trötta. Det krävs ett visst civilkurage för att bryta upp trots värdparets protester: "Inte ska ni väl redan gå hem!" Inte desto mindre borde man sträva efter att lämna bjudningen när tillställningen är som trevligast.

Att på motsvarande sätt lämna livet före tolvslaget är i praktiken inte lätt. Den som ligger på sjukhus kan själv bedöma om livet i denna form har något värde i sig, utom för att göra en viss medicinsk behandling möjlig. Mellan beslut och handling ligger emellertid en väg kantad med ondskefulla politiska bestämmelser.

De medicinska vetenskaperna har bidragit med ett otal medel att förlänga livet. Vi kan bekämpa infektioner och inflammationer med medicinska preparat. Cancer kan i regel inte botas, men genom operationer, kemoterapi och bestrålning kan den hållas tillbaka under många år. Om vi en dag inte

kan eller vill äta, kan sjukvården uppehålla vårt liv genom intravenös näringstillförsel. Den dag vi inte längre kan andas av egen kraft, placeras vi i respirator.

Sjukvårdens officiella uppdrag tycks vara att döden skall uppskjutas så länge som detta är tekniskt möjligt, även om livet för en hjälplös patient förefaller ha litet värde. Levandet som sådant prioriteras, men dess innehåll ägnas inte mycket intresse. Huvudsaken är att patienten i möjligaste mån kan hållas smärtfri. Sjukvården har i detta skede många likheter med boskapsskötsel.

Även om man förlänger livet, kan man inte hindra att dess kvalitet stegvis avtar. Sinnena för syn, hörsel, känsel, lukt och smak försämras gradvis. Rörelseförmågan – som är en viktig nyckel till en persons oberoende – försvinner vanligen till slut, vilket bland annat gör att toalettbesök blir omöjliga. Livet kan så småningom återgå till barnomens hjälplöshet, med skedmatning och blöjor.

Om senilitet skulle tillstöta, uppstår störningar av förhållandet till den egna familjen. Vi kan plötsligt fara ut i obscena eller aggressiva utrop och överhuvudtaget uppvisa karaktärsdrag som gör våra anhöriga förfärade. Vi kan också börja äta av vår egen avföring, vilket givetvis ger ett osmakligt intryck. Den egna identiteten kollapsar, och famil-

jen förlorar – med rätta – intresset för att uppehålla kontakten. Till slut känner vi inte ens igen våra närmaste.

Vem som helst av oss kan plötsligt drabbas av ett allvarligt handikapp, som i ett slag gör oss beroende av daglig hjälp. Detta kan till och med inträffa långt före pensionsåldern. Om livspartnern inte är bunden av yrkesverksamhet och fortfarande är frisk, behöver situationen inte bli kritisk. Bostaden kan anpassas till handikappet, även till den grad att transport till badrummet kan ske med hjälp av skenor i taket. I sådana fall erbjuder samhället även avancerad sjukvård i hemmet. Kommunens kostnad för denna service är trots allt mycket mindre än om den skedde på en offentlig institution.

Den som lever ensam får det svårare som handikappad. Om han är ung kan han få en personlig assistent, men för en pensionär kommer detta knappast ifråga. Sjukhusen behåller inte den som anses vara färdigbehandlad, och vad som återstår är bara att köa till någon typ av kollektiv äldre-
vård.

Det behöver inte gå så illa för alla, men många hamnar på vårdhem, där de blir hänvisade till att umgås med främlingar, som inte heller kan klara av sitt dagliga liv. Släktingar har sina arbeten och

vanligen en egen familj att ägna sitt intresse och sin tid åt. Ofta bor de dessutom på så långt avstånd att deras besök måste bli sällsynta. I stället dras de ständigt med dåligt samvete.

Ett handikapp hindrar oftast den intagne att lämna vårdhemmet, och gamla vänner drar sig för att göra besök. Både miljön och den inlagdes livssituation verkar fränstötande, och alla yngre har sina vänner och sina närstående på närmare håll. Den inlagde blir alltså i stort sett isolerad och hänvisad till de andra internerna, som i sin tur uppvisar prov på olika typer av ålderssjukdomar.

Man får kallt räkna med att var fjärde 85-åring drabbas av senildemens. Tillståndet leder ofta till svårigheter att orientera sig och ibland till olämpligt beteende. Detta i sin tur påverkar vårdpersonalen, som i längden kan förlora humöret och straffa patienten. Fall av misshandel har beskrivits i dagspressen, men det torde förekomma ett stort mörkertal av aldrig anmälda övergrepp.

Åldringar som i slutskedet samlas till äldrevård i blandat sällskap kan knappast tänkas uppleva sin situation som behaglig – om de överhuvudtaget upplever den. Den vårdande personalen måste å sin sida finna det deprimerande att ständigt påminnas om människans sönderfall och förödmjukelse under hennes sista år. Det är därför knappast

troligt att man kan rekrytera den bästa arbetskraften för dessa uppgifter. Liggsåren kanske inte blir ordentligt omskötta, och det kan gå en vecka utan att man får duscha, men man måste trots allt fortsätta att andas, dag ut och dag in.

De gamlas situation lär inte förbättras i framtiden. Trots alla anmärkningar som riktats mot den allmänna sjukvården, är denna mycket effektiv så snart det gäller en *döende* patient. I en kritisk situation kastas alla resurser in för att hindra att en människa avlider. Ett dödsfall betraktas som en förolämpning mot vårdapparaten, som ju förfogar över högteknologiska medel just för att förhindra död. Som en konsekvens av denna prioritering får andra patienter ligga i månader med ständig värk i väntan på en ny höftled.

Det är framför allt sjukvårdens fokusering på livsuppehållande åtgärder som leder till att människor i snitt blir allt äldre. Förutom att de gamla blir många, och därmed dyra att försörja, ökar kostnaden *per person* för vård i ett senare stadium. Det förefaller mig absurt att vi gamla skall utsättas för sjukvård i dess mest avancerade form, även om vi inte själva önskar leva vidare.

Sammanfattningsvis innebär vården svårt lidande och förödmjukelse för många gamla, och de fruktar faktiskt livet mer än döden. Vårdapparaten

kostar stora pengar och de anställda vantrivs med att leva och arbeta bland dessa mänskliga spillror. Samhället dövar medborgarnas samveten genom att ge åldringarna en torftig omsorg, som framför allt syftar till att försena det faktiskt oundvikliga slutet.

Egentligen vill den yngre generationen inte veta av sina gamla, och dessa i sin tur uppskattar inte den symboliska omsorgen. De som verkligen vill leva vidare måste givetvis få fortsatt vård, men de som tröttnat på lidande och förnedring måste lika självklart få hjälp med att avsluta livet på det sätt de själva bestämmer.